

บทวิเคราะห์ปัญหาความรับผิดจากวัตถุอันตราย

จากการที่ผู้เขียนได้กล่าวมาในบทที่ 2 , 3 และ 4 โดยมีแนวความเห็นเห็นว่าความรับผิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตราย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มีแนวความรับผิดเป็นอย่างเดียวกันคือความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) แต่ก็มีใช้ความรับผิดโดยสมบูรณ์ (Absolute Liability) เพราะยังมีข้อแก้ตัวให้พ้นผิดได้ 2 ประการคือต่อสู้ว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะอุบัติเหตุหรือเป็นความผิดของผู้เสียหายเอง จึงเป็นการสมควรที่ผู้เขียนจะวิจัยปัญหาในส่วนนี้โดยจะวิจัยถึงการบรรยายฟ้องที่ถูกต้อง ซึ่งเมื่อเกิดความเสียหายแล้วผู้เสียหายจะใช้สิทธิฟ้องร้องคดีตามกฎหมายฉบับใด จึงจะเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้มากที่สุด รวมทั้งเขตอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี

5.1 ปัญหาการฟ้องคดีเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตราย

5.1.1 การฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในการฟ้องคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายนั้น โจทก์มักจะบรรยายฟ้องให้รับผิดตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ที่อ้างว่าจำเลยกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อโจทก์โดยผิดกฎหมายให้โจทก์เสียหายแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี รวมกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 ที่อ้างว่าจำเลยเป็นผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย

ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ก็แสดงให้เห็นได้ชัดเจนแล้วว่าเป็นความรับผิดของบุคคลในความเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะที่ตนครอบครองหรือควบคุมดูแลหรือทรัพย์สินอันตรายที่ตนครอบครอง เพียงมีข้อเท็จจริงต้องด้วยบทบัญญัติดังกล่าวมานี้

บุคคลที่บัญญัติไว้แล้วต้องรับผิดชอบแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ไม่มีข้อความเลยว่าผู้ต้องรับผิดชอบจะต้องกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 เป็นความรับผิดชอบแตกต่างกับความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ความรับผิดชอบมาตรา 420 เป็นความรับผิดชอบของบุคคลในการกระทำละเมิดของตนเองอันจะต้องมีจงใจหรือประมาทเลินเล่อซึ่งอาจใช้วัตถุสิ่งของ ตลอดจนยานพาหนะและทรัพย์สินอันตรายนั่นเองเป็นเครื่องมือในการกระทำก็ได้ ส่วนความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ผู้ต้องรับผิดชอบจะต้องไม่มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือแม้จะมีการกระทำ ก็ต้องไม่มีจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นข้อที่แตกต่างกันอยู่ ส่วนความรับผิดชอบที่เกิดจากวัตถุอันตรายเป็นความรับผิดชอบที่ไม่ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดโดยไม่จำเป็นต้องมีการกระทำเพียงแต่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบจากการเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้มีไว้ในครอบครอง หรือเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีข้อแตกต่างกันอย่างอื่น ๆ อีกซึ่งมาตรา 420 ไม่จำกัดว่าผู้กระทำละเมิดต้องเป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 ต้องมีผู้ครอบครอง ตามมาตรา 420 ไม่มีข้อยกเว้นให้พ้นจากความรับผิดชอบ เพราะจะมีดังนั้นไม่ได้อยู่ในตัว เนื่องจากมีการกระทำของบุคคลโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเสียแล้ว ส่วนตามมาตรา 437 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายเป็นข้อยกเว้นให้พ้นจากความผิด นอกจากนี้ถ้าถือว่ามาตรา 437 เป็นบทขยายของมาตรา 420 อันเกี่ยวกับยานพาหนะและทรัพย์สินอันตรายเป็นแล้ว ตามมาตรา 437 จะมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบได้อย่างไร เพราะเมื่อเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา 420 แล้ว ก็ย่อมอ้างเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของผู้เสียหายไม่ได้ในตัว¹

ความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายเป็นความเสียหายที่ผู้รับผิดชอบไม่ต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเหมือนกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 แต่เป็นความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินซึ่งเป็นหลักความรับผิดชอบตามทฤษฎีความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด แต่ก็มีบางมาตราเช่นมาตรา 66 และมาตรา 68 ที่นำหลักทฤษฎีรับภัยมาใช้ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบในความเสียหายทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรื่องที่เขามีส่วนเกี่ยวข้อง

¹ ไพจิตร บุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น. 358.

ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำละเมิดโดยใช้ทรัพย์สินของเป็นเครื่องมือ กับความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สิน

ในการที่จะนำตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาปรับกับกรณีที่เกิดขึ้นได้ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องรู้ถึงความแตกต่างระหว่างการใช้ทรัพย์สินของเป็นเครื่องมือกระทำละเมิดกับความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สิน เพราะมีผลแตกต่างกันมากมาย โดยสาระสำคัญก็คือ หากเป็นกรณีต้องด้วยมาตรา 420 แล้วผู้กระทำก็ไม่มีทางพ้นจากความรับผิดไปได้เลย แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่เป็นความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สินเนื่องมาจากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายมีข้อยกเว้นมิให้บุคคลต้องรับผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 437 ความแตกต่างอันเป็นสาระสำคัญระหว่างการใช้ทรัพย์สินของเป็นเครื่องมือกระทำละเมิดกับความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่เป็นข้อสันนิษฐานความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ดังกล่าวไม่ใช่เรื่องที่จะพิจารณาควบคู่ไปกับมาตรา 420 อันเป็นแม่บทลักษณะละเมิดแต่ประการใด แต่เป็นบทบัญญัติที่ให้บุคคลต้องรับผิดโดยเอกเทศ ทั้งก็มีใช้เรื่องมาตรา 420 หักล้างบทบัญญัติที่เป็นข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายต่างๆ ดังกล่าวหรือกลับกัน เพราะเมื่อเป็นกรณีต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ ก็ย่อมต้องรับผิดและบังคับกันตามบทบัญญัติไว้ในมาตรา 437 เพียงแต่ในบางกรณีทรัพย์สินวัตถุสิ่งของตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 437 อาจเป็นเครื่องมือในการกระทำละเมิดตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 420 ได้ด้วยเท่านั้น²

ผู้เขียนเห็นว่าการฟ้องคดีละเมิดจากวัตถุอันตรายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โจทก์ยังไม่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นการฟ้องตามมาตรา 420 หรือมาตรา 437 วรรค 2 ถึงแม้ว่าในการฟ้องคดีแพ่งนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะไม่ได้กำหนดให้ระบุมাত্রามาด้วยอ้างเพียงเหตุที่มีสิทธิเรียกร้อง แต่โจทก์ต้องบรรยายฟ้องให้จำเลยเข้าใจในสภาพของคำฟ้องและคำขอบังคับให้แจ้งชัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 172 จึงเป็นเหตุให้โจทก์อ้างหลักเกณฑ์การฟ้องให้จำเลยรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 และ 437 วรรค 2 ปะปนกันไม่ได้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะว่าการฟ้องคดีส่วนมากโจทก์มักจะอ้างทั้งสองมาตราร่วมกัน ผู้เขียนเห็นว่าการฟ้องเพื่อให้จำเลยรับผิดเนื่องจากทรัพย์สินอันตรายตามมาตรา 437 วรรค 2 นั้น ถ้าจำเลยไม่ได้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายศาลก็อาจยกฟ้อง

² เพิ่งอ้าง, น.337 – 341.

เพราะโจทก์ไม่ได้บรรยายฟ้องว่าจำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งโจทก์น่าจะบรรยายว่าจำเลยกระทำละเมิดโดยครอบครองทรัพย์สินอันตราย เป็นหลักและกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์ต้องเสียหายมาเป็นตัวเสริมความสมบูรณ์ของคำฟ้อง น่าจะเป็นวิธีที่ถูกต้อง

5.1.1.1 หน้าที่นำสืบและภาระการพิสูจน์

ในคดีละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท ปัญหาที่โจทก์จะต้องประสบในคดีคือการนำสืบพยานหลักฐานพิสูจน์ว่าจำเลยได้มีการกระทำอันเข้าลักษณะเป็นการ “ประมาทเลินเล่อ” ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84 บัญญัติว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริง ผู้นั้นต้องนำสืบ” ถ้าผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ว่าจำเลยได้ก่อความเสียหายโดยประมาท ก็จะไม่มีโอกาสได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหาย จึงเป็นปัญหาที่น่าคิดในทางทฤษฎีกฎหมายมีมาตรการผ่อนคลายภาระพิสูจน์ของผู้เสียหายอย่างไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม ระบบซีวิลลอว์และ ระบบคอมมอนลอว์ต่างก็ได้มีการถ่ายทอดแนวความคิดทางกฎหมายละเมิดซึ่งกันและกันตลอดมา แม้ลัทธิลัทธิภาระพิสูจน์จะมีต้นกำเนิดจากคอมมอนลอว์ก็ได้ถ่ายทอดมายังซีวิลลอว์ด้วย เช่นประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน, ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส (Code Napoleon) ลักษณะละเมิดซึ่งแม้จะบัญญัติใช้บังคับมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1804 ก่อนจะเกิดลัทธิลัทธิภาระการพิสูจน์ ซึ่งมี 5 มาตรา คือ มาตรา 1382 – 1386 โดยเฉพาะมาตรา 1384 วรรคแรกเป็นที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 แม้ตามถ้อยคำของตัวบทมิได้กำหนดให้มีการผลักภาระการพิสูจน์ความประมาทเลินเล่อไปยังจำเลย แต่โดยการตีความของศาลสูงฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1896 เกี่ยวกับความรับผิดของผู้ควบคุมทรัพย์สินตามมาตรา 1384 วรรคแรกว่าเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ผู้ควบคุมทรัพย์สินจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแม้จะไม่ปรากฏความประมาทเลินเล่อของตนในคดีนั้น แต่ควรสังเกตว่า ลัทธิลัทธิภาระตามนัยนี้มีลักษณะเป็นการสันนิษฐานความรับผิด (presumption of liability) ถือว่าจำเลยกระทำละเมิดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย ไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยประมาทเลินเล่อหรือไม่ แต่จำเลยยกเรื่องเหตุสุดวิสัยและความบกพร่องของผู้เสียหายเองมาเป็นข้อแก้ตัวได้ตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดทั่วไป แต่การผลักภาระตามลัทธิลัทธิภาระการพิสูจน์เป็น

เพียงการสันนิษฐานความผิด (presumption of fault) ของจำเลย จำเลยย่อมแก้ตัวได้ว่ามิได้ประมาทเลินเล่อ³

ดังนี้ กฎหมายไทยย่อมได้รับอิทธิพลจากลัทธิหลักการการพิสูจน์ด้วยในกฎหมายลักษณะละเมิด แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นการสันนิษฐานความประมาทเลินเล่อของจำเลย (presumption of fault) โดยมีตัวบทที่น่าพิจารณาและอาจถือได้ว่าเป็นแม่บทของการหลักการการพิสูจน์คือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 422 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดแต่การฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมายใดอันประสงค์เพื่อป้องกันบุคคลอื่นๆ ผู้ใดทำการฝ่าฝืนเช่นนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้ผิด” ซึ่งมาตรานี้จัดเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ช่วยผ่อนคลายผู้เสียหายในการสืบพยานและมีโอกาสได้รับการชดเชยค่าเสียหายได้แน่นอนขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น หลักการหลักการการพิสูจน์ตามนัยของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 จึงนำมาใช้กับกรณีของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ด้วยเนื่องจากมีหลักความรับผิดเป็นอย่างเดียวกัน คือหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) อย่างไรก็ตามในเรื่องของการนำสืบของโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84 ได้บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตนให้พยานที่น่าสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้าง แต่ว่า

1 คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

2. ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน”

ดังนั้น หากโจทก์ฟ้องจำเลยในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายหรือวัตถุอันตรายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 หรือตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ถ้าจำเลยให้การต่อสู้ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายหรือความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของโจทก์เอง การพิสูจน์ของโจทก์จำเลยจะเป็นอย่างไรย่อมเป็นไปตามประเด็นที่ปรากฏในคำฟ้องและคำให้การ

³ คัมภีร์ แก้วเจริญ, “ลัทธิหลักการการพิสูจน์ในคดีละเมิด,” วารสารอัยการ ปี 5 ฉบับที่ 58, น.31-32. (ตุลาคม 2525)

กรณีนี้แม้โจทก์จะได้รับผลประโยชน์จากข้อสันนิษฐานก็ตาม โจทก์ก็ต้องนำสืบข้อเท็จจริงซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานเพื่อจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน ข้อที่โจทก์จะต้องนำสืบมี 3 ประการ คือ

1. โจทก์ได้รับความเสียหาย
2. ทรัพย์สินก่อให้เกิดความเสียหายเป็นทรัพย์สินอันตรายหรือเป็นวัตถุอันตราย
3. จำเลยเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายนั้น

ส่วนจำเลยก็ต้องมีภาระพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง โดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ครอบครองและในขณะเดียวกันหากจำเลยนำสืบว่าตนมิได้ประมาทเลินเล่อ แม้ฟังได้ตามนั้นก็หาทำให้จำเลยหลุดพ้นความรับผิดไปไม่

5.1.1.2 ปัญหาสำคัญในการฟ้องคดีที่ควรจะต้องมีการแก้ไข¹

1. การพิสูจน์เจตนาและความประมาทเลินเล่อ ในกรณีที่ผู้เสียหายต้องการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 ผู้เสียหายหรือโจทก์มีภาระการพิสูจน์ว่า จำเลยได้กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างไร อันเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ หากโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้เช่นนั้น ศาลจะตัดสินให้โจทก์เป็นฝ่ายแพ้คดี โจทก์ต้องประสบปัญหากับความยุ่งยากในการพิสูจน์การจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของจำเลย แต่หากเป็นกรณีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยบทบัญญัติที่ยอมรับแนวความคิดความรับผิดโดยเคร่งครัดแล้ว ภาระในการพิสูจน์ของโจทก์เกี่ยวกับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยก็จะมี เช่น การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากทรัพย์สินอันตรายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 กรณีความเสียหายเกิดจากวัตถุอันตรายนั้นบางกรณีมิได้มีลักษณะเช่นเดียวกับความเสียหายทั่วไป เพราะบางครั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นมิได้ปรากฏให้เห็นทันทีทันใด ดังนั้นการนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอำนาจฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้เกี่ยวกับคดีความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายซึ่งอาจเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นการไม่เหมาะสม

¹ อานาจ วงศ์บัณฑิต, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545), น.473 -475.

เพราะไม่อาจคุ้มครองผู้เสียหายได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพประกอบกับพระราชบัญญัติ
 วัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีได้ต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ
 หรือเป็นความเสียหายเกิดขึ้นโดยตรงจากวัตถุอันตราย ผู้ที่ได้รับสารพิษซึ่งเกิดจากการ
 แพร่กระจายของวัตถุอันตรายในอากาศและสิ่งแวดล้อมต้องใช้ระยะเวลาสะสมในร่างกายเป็น
 เวลานานหรือมีปริมาณที่มากพอสมควรที่ร่างกายทนไม่ได้จึงจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย หรือกรณี
 การแพร่กระจายหรือการรั่วไหลของวัตถุอันตรายที่ทำอันตรายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะมี
 สามารถเป็นผู้เสียหายฟ้องร้องคดีได้

2. การเปลี่ยนแปลงภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล การ
 ฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดเกี่ยวกับวัตถุอันตรายนั้น โจทก์จะต้องประสบกับ
 ปัญหาการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เพราะในบางคดีเป็นการยากที่จะ
 พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าสารพิษที่สะสมในร่างกายโจทก์นั้นมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษของจำเลย และ
 ความยุ่งยากจะเพิ่มมากขึ้นในการพิสูจน์ว่า สารพิษที่สะสมในร่างกายโจทก์นั้นทำให้โจทก์เกิด
 อาการเจ็บป่วย เนื่องจากว่าในแต่ละวันนั้นเราได้รับสารพิษจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ มากมาย และ
 หลักฐานการศึกษาค้นคว้าวิจัยก็ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะชี้ได้ชัดเจนจนปราศจากข้อสงสัยว่า
 การที่โจทก์มีอาการเจ็บป่วยเช่นนั้น เป็นเพราะสารพิษมาจากแหล่งกำเนิดของจำเลย ดังนั้นจึงทำ
 ให้เกิดข้อสงสัยว่า ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการ
 กระทำและผลหรือไม่

ในกรณีทั่วไปแล้ว การกำหนดให้โจทก์เป็นผู้มีหน้าที่พิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการ
 กระทำและผลเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะโจทก์เป็นผู้กล่าวหาบุคคลอื่นและโจทก์เป็นผู้จะได้รับ
 ประโยชน์จากข้อกล่าวหาของตน ดังนั้น โจทก์ควรจะต้องมีหน้าที่พิสูจน์ให้เป็นไปตามข้อกล่าวหา
 ของตน แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของวัตถุอันตรายแล้ว หากกำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์
 ให้ได้ชัดเจนว่า อาการเจ็บป่วยที่เกิดกับโจทก์นั้นเกิดจากการสะสมของวัตถุอันตรายของจำเลย
 แล้ว อาจทำให้ประชาชนจำนวนมากที่ได้รับความเดือดร้อนจากสารพิษจากวัตถุอันตราย
 ไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือขอให้ระงับการก่อให้เกิดสารพิษจากวัตถุอันตรายได้เลย
 เนื่องจากประชาชนผู้เสียหายเหล่านั้นไม่สามารถพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและ
 ผลได้อย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันก็อาจเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับวัตถุ
 อันตรายไม่ระมัดระวัง ควบคุมดูแลการรั่วไหลของสารพิษจากวัตถุอันตราย ไม่สนใจต่อความ

เสียหายและความเดือดร้อนที่ก่อให้เกิดแก่ประชาชน เพราะทราบว่าโอกาสที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบนั้น มีค่อนข้างน้อย

น่าจะมีการปรับเปลี่ยนภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีละเมิดอันเกิดจากวัตถุอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเสียหายเกิดขึ้นอาการเจ็บป่วยของผู้เสียหายนั้นอาจเกิดจากการสะสมของสารพิษหรือจากการได้รับสารบางอย่างเป็นเวลานาน ยากที่จะหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ได้ชัดเจนว่าอาการเจ็บป่วยของผู้เสียหายนั้นเกิดจากสารที่เกิดจากวัตถุอันตรายของจำเลยหรือไม่ ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลนำความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลมาใช้ตัดสินคดี

คำพิพากษาฎีกาที่ 7973-7975/2548 (ระหว่างสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กับพวก โจทก์ บริษัท แม็คเคมี ซัพพลาย จำกัด กับพวก จำเลย) แม้เหตุระเบิดเกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้ามาอยู่เกี่ยวกระทำให้เกิดระเบิดขึ้นภายหลังจากจำเลยที่ 4 ขับรถบรรทุกสิบล้อและรถพ่วงที่บรรทุกวัตถุระเบิดพลิกคว่ำก็ตาม แต่การกระทำของชาวบ้านที่ทำให้เกิดการระเบิดขึ้นเช่นนั้นก็เป็นผลโดยตรงมาจากจำเลยที่ 4 ขับรถบรรทุกระเบิดพลิกคว่ำและนับว่าเป็นเหตุแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลนั้นปลายขึ้น ซึ่งเหตุแทรกแซงเช่นนั้นเป็นเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนคาดหมายได้ เพราะเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบนทางหลวง ก็จะมีชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงรวมทั้งประชาชนที่ใช้รถยนต์สัญจรผ่านที่เกิดเหตุจะหยุดรถลงไปมุงดูเหตุการณ์และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บาดเจ็บรวมทั้งอาจมีคนที่ขี่จักรยานอยู่ในกลุ่มคนเหล่านั้นถือโอกาสหยิบฉวยเอาทรัพย์สินของที่ตกหล่นไปได้ ประกอบกับจำเลยทั้งสี่ผู้ครอบครองและขนส่งวัตถุระเบิดมิได้จัดให้มีป้ายข้อความว่า “วัตถุระเบิด” ติดแสดงไว้ให้เห็นได้ง่ายที่ด้านหน้าและด้านหลังรถบรรทุกวัตถุระเบิดคันเกิดเหตุด้วย จึงต้องถือว่าการที่ภายหลังจากรถซึ่งบรรทุกวัตถุระเบิดพลิกคว่ำแล้วมีชาวบ้านเข้ามาอยู่เกี่ยวกับวัตถุระเบิดและเป็นเหตุให้เกิดการระเบิดขึ้นเช่นนั้นเป็นเหตุแทรกแซงที่วิญญูชนคาดหมายได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนั้น จึงต้องถือว่าเหตุระเบิดที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลใกล้ชิดสัมพันธ์ต่อเนื่องมาจากการขับรถพลิกคว่ำของจำเลยที่ 4

5.1.2 การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย

การฟ้องร้องคดีตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายนั้น นอกจากฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายแล้วมาตรา 57 บทบัญญัติในหมวดนี้ไม่เป็นการลบล้างหรือจำกัด

หน้าที่ และความรับผิดชอบที่บุคคลมีอยู่ตามบทบัญญัติในหมวดอื่นหรือของบทกฎหมายอื่น ซึ่งในการฟ้องให้รับผิดชอบสามารถฟ้องได้ครอบคลุมมากกว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตรายเท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437 วรรค 2 ซึ่งหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในหมวด 3 นั้น มีดังนี้คือ

- 1.หน้าที่ของผู้ผลิต
- 2.หน้าที่ของผู้นำเข้า
- 3.หน้าที่ของผู้ขนส่ง
- 4.หน้าที่ของผู้ครอบครอง

นอกจากกำหนดหน้าที่ของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอันตรายแล้ว กฎหมายยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายไว้เป็นการเฉพาะดังนี้คือ

พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มาตรา 63 - 69 ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 63 กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครอง ต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัตถุอันตรายที่อยู่ในความครอบครองของตน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง ซึ่งมาตรา 63 นี้ น่าจะเป็นบทลงโทษของมาตรา 59 - 62 มากกว่า แต่จะมีปัญหากรณีที่ทรัพย์ไม่ได้อยู่ในความครอบครองแล้ว เช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาว่าจะให้บทลงโทษของมาตรา 59 - 62 อยู่ตรงไหน ซึ่งจะใช้มาตรา 63 ให้รับผิดชอบก็ได้เพราะว่าทรัพย์ไม่ได้อยู่ในความครอบครองของตนในขณะที่เกิดความเสียหาย ส่วนมาตรา 64 ประเด็นปัญหาว่าการครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 และตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งการครอบครองตามมาตรา 63 ของพระราชบัญญัติ รวมถึงการครอบครองแทนด้วย ไม่จำเป็นต้องมีสิทธิครอบครองและยังรวมถึงการที่ทรัพย์ทิ้งอยู่ หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย แต่การครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ต้องมีการครอบครองอยู่ในขณะที่เกิดความเสียหาย เช่น กรณีที่ถูกจ้างครอบครองทรัพย์แทนนายจ้าง ลูกจ้างต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายเพราะเป็นผู้ครอบครอง แต่ถ้าฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 แล้ว จะฟ้องลูกจ้างไม่ได้เพราะลูกจ้างครอบครองแทนนายจ้างเท่านั้น ผู้ครอบครองที่แท้จริงก็คือนายจ้าง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 241/2516 ลูกจ้างจำเลยนำเรือไปบรรทุกน้ำมันเบนซินจากคลังน้ำมันตามที่จำเลยใช้ เมื่อถ้ายน้ำมันเสร็จลูกจ้างของจำเลยก็เช็กผูกเรือและติดเครื่องยนต์เพื่อจะนำเรือออกจากท่า จึงเกิดไฟไหม้ น้ำมันในเรือ เรือลอยไปปะทะกับทรัพย์สินของโจทก์

ไฟไหม้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหายเช่นนี้ ความเสียหายเกิดขึ้นจากน้ำมันเบนซินซึ่งเป็นทรัพย์สินเกิดอันตรายได้โดยสภาพและอยู่ในความครอบครองของจำเลย จำเลยต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของโจทก์เอง เมื่อจำเลยนำสืบได้ความแต่เพียงว่า ลูกจ้างของจำเลยแก้ไขข้อบกพร่องและติดเครื่องยนต์เรือได้ 5 – 10 นาทีก็เกิดการระเบิดและไฟไหม้ จำเลยจึงไม่พ้นความผิด

กรณีมาตรา 65 การที่ลูกจ้างทำงานให้นายจ้าง หรือตัวการ หรือเจ้าของกิจการก็เพื่อประโยชน์ของนายจ้าง หรือตัวการทั้งสิ้น แล้วเหตุใดจึงต้องให้ลูกจ้างรับผิดชอบจากการกระทำของให้นายจ้าง หรือตัวการ จากปัญหาข้อขัดข้องในการใช้กฎหมายดังกล่าวจึงควรกำหนดความรับผิดชอบของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขาย ผู้ครอบครอง ให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่โดยกำหนดให้มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบให้ชัดเจนว่าช่วงไหนของการครอบครอง และรับผิดชอบต่อไปอีกเป็นเวลาเท่าใด

การฟ้องคดีสามารถแยกการฟ้องคดีจากความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายได้ 2 ลักษณะดังนี้

1. วัตถุอันตรายที่โดยสภาพแล้วเป็นทรัพย์สินอันตราย ตามความหมายของ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 สามารถฟ้องตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นผลดีกว่าการฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะภาระการพิสูจน์น้อยกว่า และมีอายุความที่ยาวกว่าคือ 3 ปีนับแต่รู้ถึงการละเมิด โดยนำเอาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เข้ามาเสริม

2. วัตถุอันตรายที่ไม่เป็นทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพและไม่เป็นวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 แต่วัตถุอันตรายนั้นสามารถทำความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ของมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อม สามารถฟ้องให้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 ซึ่งเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์เพียงว่าจำเลยครอบครองวัตถุอันตรายเท่านั้น ทำให้ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายน้อยกว่า โดยนำเอาหลักเกณฑ์ความรับผิดตามมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เข้ามาช่วยเสริม แต่ควรที่จะเปลี่ยนภาระการพิสูจน์เพียงว่าโจทก์ควรมีภาระการพิสูจน์แต่เพียงว่ามีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับนั้นมาจากแหล่งกำเนิดมลพิษของจำเลย และอยู่ในบริเวณที่สามารถเกิดอันตรายจากวัตถุอันตรายได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงแน่ชัด หลังจากนั้นให้ภาระการพิสูจน์ตกเป็นฝ่ายจำเลยที่จะต้องพิสูจน์ว่า แหล่งกำเนิดมลพิษของจำเลย

มิได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อย่างไร หากจำเลยไม่สามารถพิสูจน์แก้ตัวในประเด็นนี้ได้ จำเลยจะต้องรับผิด⁵

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าเมื่อเกิดความเสียหายจากวัตถุอันตราย ผู้เสียหายสามารถที่จะฟ้องร้องให้มีการชดเชยค่าเสียหายได้ทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งต้องแยกพิจารณาว่าถ้ามีการนำเอาวัตถุอันตรายไปใช้ในการกระทำละเมิด โดยบุคคลเป็นผู้นำทรัพย์สินนั้นไปใช้กระทำความผิด ก็สามารถฟ้องร้องให้รับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 เพราะเป็นการทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เช่น เอน้ำกรดไปสาดหน้าผู้อื่น โดยโจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ส่วนการฟ้องให้รับผิดตามมาตรา 437 ในความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตราย โจทก์เพียงแต่กล่าวอ้างว่าจำเลยเป็นผู้ครอบครองวัตถุอันตรายเท่านั้นก็เป็นการเพียงพอโดยไม่ต้องพิสูจน์ว่ามีการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าผู้ครอบครองวัตถุอันตรายต้องรับผิด ซึ่งเป็นหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) อย่างกรณีจำเลยมีระเบิดไว้ในครอบครอง ซึ่งเป็นวัตถุอันตรายแล้วเกิดระเบิดขึ้นมาทำให้ผู้ได้รับความเสียหาย จำเลยก็ต้องรับผิดในความเสียหายจากการระเบิดนั้น เว้นเหตุระเบิดเกิดจากเหตุสุวิสัย หรือความผิดของผู้ต้องเสียหาย ซึ่งการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายนั้น ให้สิทธิผู้เสียหายที่จะเลือกฟ้องตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 แล้วไม่ลบล้างสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายในกฎหมายอื่นอีก ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้นำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้แต่ก็เอามาใช้ไม่หมดทุกมาตรา

และผู้เสียหายสามารถใช้มาตรการทางปกครองในการเยียวยาผู้เสียหายได้ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ที่สามารถฟ้องศาลปกครองได้ ซึ่งแม้ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 จะใช้บังคับหลังพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 แต่เมื่อเกิดความเสียหายจากวัตถุอันตรายซึ่งหน่วยงานทางปกครองมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลแล้ว ผู้เสียหายก็สามารถที่จะนำคดีมาฟ้องยังศาลปกครองได้ ซึ่งการฟ้องคดีละเมิดต่อศาลปกครอง ผู้ฟ้องคดีต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของ

⁵ อำนาง วรศัพนทิต, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 4, น.500-504

เจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 เช่น การละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองต้องปฏิบัติในการควบคุมดูแลวัตถุอันตราย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลปกครองที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลปกครองกลางที่ 1820/2545 การที่สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ละเลยต่อหน้าที่ไม่ควบคุมให้มีการเก็บเครื่องโคบอลต์ - 60 ไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมเป็นเหตุให้มีคนร้ายลักไปขายให้ผู้ฟ้องคดีบางรายทั้งไม่ควบคุมให้เครื่องดังกล่าวติดเครื่องหมายบริเวณรังสีให้ครบถ้วน โดยไม่มีข้อความว่า “ อันตราย ” และ “ วัสดุกัมมันตรังสี ” นั้น ทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่รู้ว่า เป็นวัตถุอันตราย จึงแกะทำให้กัมมันตภาพรังสีแพร่กระจาย เป็นเหตุให้มีคนตายและบาดเจ็บ เป็นการกระทำละเมิดที่เป็นผลโดยตรงจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติต้องปฏิบัติ

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 452/2545 (ประชุมใหญ่) ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ฟ้องคดี ได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากฝุ่นละอองโรงสีข้าว จึงทำหนังสือร้องเรียนไปยังผู้ถูกฟ้องคดี ตั้งแต่ พ.ศ.2537 จนถึงวันฟ้องคดี ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ร่วมกันตรวจสอบและแก้ไขตลอดมา โดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 เคยมีหนังสือลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2542 แจ้งให้ผู้ประกอบกิจการปรับปรุง แก้ไขโรงงาน และทำการป้องกันฝุ่นละอองให้เสร็จภายในวันที่ 31 มีนาคม 2542 การที่ผู้ถูกฟ้อง คดีที่ 3 สั่งการให้ผู้ประกอบกิจการโรงสีข้าวแก้ไขปัญหานี้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 37 แห่ง พระราชบัญญัติโรงงาน ฯ อันเป็นมาตรการบังคับทางปกครองเบื้องต้นกรณีการประกอบกิจการ โรงงานก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ฟ้องคดีภายในเวลาที่กำหนด แต่ผู้ประกอบกิจการ ไม่ดำเนินการ ผู้ถูกฟ้องที่ 3 จึงมีอำนาจหน้าที่สั่งให้หยุดประกอบกิจการโรงงานทั้งหมดหรือ บางส่วนชั่วคราว และให้ปรับปรุงแก้ไขโรงงานหรือปฏิบัติให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด หากยังไม่ดำเนินการอีก มาตรการสูงสุดคือการสั่งปิดโรงงานตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติ ดังกล่าว การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 และที่ 4 มิได้ดำเนินการดังกล่าวไปแล้วเสร็จภายในระยะเวลาอัน สมควร จึงถือว่าปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดล่าช้าเกินสมควรตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แม้ว่าผู้ฟ้องคดีจะ ยื่นฟ้องเมื่อพ้นระยะเวลาการฟ้องคดีตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว แต่เนื่องจาก การไม่ปรับปรุงแก้ไขโรงงานอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชนจำนวนมาก

หากรับคดีนี้ไว้พิจารณาจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมตามมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน จึงกลับคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นและให้รับคำฟ้องไว้พิจารณา

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 503/2545 (ประชุมใหญ่) การฟ้องคดีตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง ฯ จะต้องฟ้องภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี หรือจะมีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด คือแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายก่อนก็ได้ และหากไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่เห็นว่าไม่มีเหตุผล จะต้องยื่นฟ้องภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้มีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวข้างต้น ตามมาตรา 42 ประกอบกับมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ดังนั้น เมื่อผู้ฟ้องคดีมีหนังสือลงวันที่ 5 มิถุนายน 2544 ร้องเรียนต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ว่าได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการประกอบกิจการโรงงาน แต่ไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไข ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นฟ้องต่อศาลเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2544 จึงเป็นการยื่นฟ้องเมื่อพ้นกำหนดเวลาการฟ้องคดีตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง ฯ

แต่โดยเหตุเดือดร้อนรำคาญซึ่งเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดียังคงมีอยู่จนถึงวันฟ้องคดีและการไม่ปรับปรุงโรงงานอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชนจำนวนมากหากศาลรับคำฟ้องไว้พิจารณาจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมตามมาตรา 52 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน จึงให้รับคำฟ้องไว้พิจารณา

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลปกครองที่ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้อง

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 470/2545 แม้พระราชบัญญัติเทศบาล ฯ และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข ฯ จะบัญญัติให้เทศบาลและเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลปรับปรุง บำรุงรักษาถนน ทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ ป้องกันและระงับโรคติดต่อต่าง ๆ ก็ตาม แต่การที่ผู้ถูกฟ้องคดีมิได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในการระงับเหตุรำคาญตามคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีนั้น ยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาศาลปกครอง พ.ศ.2542 เนื่องจากผู้ฟ้องคดีมิได้มีหนังสือร้องขอต่อผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อให้แก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายที่เกิดจาก

เหตุรำคาญดังกล่าวเสียก่อน ผู้ฟ้องคดีจึงยังไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง จึงยื่นตามคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 330/2545 เมื่อผู้ฟ้องคดีรู้ว่าผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการก่อสร้างเสาไฟฟ้าและสายส่งไฟฟ้าให้มีแนวตรงไป แต่ก่อสร้างเข้ามาในที่ดินของผู้ฟ้องคดีตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม 2541 ซึ่งหากผู้ฟ้องคดีเห็นว่าเป็นการโต้แย้งสิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ขอที่จะฟ้องคดีต่อศาลในขณะนั้นหรือร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ เมื่อผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการดังกล่าวจนพ้นกำหนดอายุความฟ้องคดีและพ้นกำหนดระยะเวลาร้องทุกข์แล้ว ผู้ฟ้องคดีจึงมายื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2544 จึงเป็นการยื่นฟ้องเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดีตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง ฯ ประกอบกับข้อ 30 ของระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง ฯ ศาลปกครองไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาได้

สำหรับกรณีขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีจ่ายเงินค่าทดแทนเพิ่มขึ้นนั้น เมื่อผู้ฟ้องคดีไม่พอใจจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้ถูกฟ้องคดีกำหนด ผู้ฟ้องคดีต้องฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาในขณะนั้นภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ถูกฟ้องคดีมีหนังสือลงวันที่ 18 สิงหาคม 2541 แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบ การที่ผู้ฟ้องคดีมายื่นฟ้องต่อศาลปกครองเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2544 จึงเป็นการยื่นฟ้องเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา 30 ทวิ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฯ และตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง ฯ ประกอบกับข้อ 300 ของระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง ฯ ศาลปกครองไม่อาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาได้

สำหรับกรณีที่ผู้ฟ้องคดีไม่อาจใช้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีแทนบุตรและบุคคลที่สามนั้น ผู้ฟ้องคดีมิได้คัดค้านคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย จึงยื่นตามคำสั่งศาลปกครองชั้นต้น

จากคำพิพากษาและคำสั่งของศาลปกครองสูงสุดนั้น จะเห็นได้ว่าในคดีศาลปกครองแตกต่างจากคดีแพ่ง เนื่องจากในคดีแพ่ง ถ้าคู่ความไม่ยกเรื่องอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็ไม่อาจยกอายุความขึ้นเป็นเหตุยกฟ้องได้ แต่ในคดีศาลปกครองนั้น ศาลปกครองมีหน้าที่ในการตรวจคำฟ้องว่าผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้องพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ แม้ว่าผู้ถูก

ฟ้องคดีจะไม่ได้ยกข้อต่อสู้ก็ตาม⁶ และจะเห็นได้ว่าการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองบางกรณี ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องได้รับความเสียหายเป็นพิเศษหรือความเสียหายอาจจะยังไม่เกิดขึ้นก็ได้ เพียงแต่อาจมีความเสียหายหรือการพิจารณาคดีจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมศาลปกครองก็สามารถมีคำสั่งห้ามมิให้กระทำการละเมิดหรือความเดือดร้อนรำคาญจากความเสียหาย แต่ผู้ที่จะนำคดีมาฟ้องยังศาลปกครองได้ต้องมีใช้สิทธิเยียวยาทางปกครองก่อนคือการปฏิบัติตามขั้นตอนให้การอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยก่อน

ต่างจากการฟ้องคดีในศาลแพ่งผู้ที่จะฟ้องคดีได้ต้องได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ หรือหากเป็นหน่วยงานของรัฐก็ต้องมีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนหรือมีการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอุบัติเหตุหรือการรั่วไหลของวัตถุอันตรายก่อนและผู้เสียหายต้องนำสืบถึงความสัมพันธ์และผลของการกระทำละเมิดให้เห็นว่ามี ความเสียหายจากการกระทำของจำเลย จึงมีสิทธิที่จะฟ้องคดีในแพ่ง

ตัวอย่างแนวคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 861/2540 (ระหว่างนายพนัส ทัศนียานนท์ กับพวก โจทก์ พันเอกสันท์ หาอุปละ กับพวก โจทก์ร่วม นายกรัฐมนตรี กับพวก จำเลย)

การที่โจทก์ทั้งเจ็ดขอทราบข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการรายงานการประชุมและมติในการพิจารณาสถานที่ทำงานของหน่วยราชการในเขตกรุงเทพมหานคร และเมืองหลวงรวมทั้งแบบแปลน การจัดพื้นที่การก่อสร้างอาคารและแผนการป้องกันแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากจำเลยที่ 3 แต่จำเลยที่ 3 ไม่ให้ความร่วมมือและไม่แจ้งเหตุขัดข้องว่าเป็นข้อมูลหรือข่าวสารที่ถือว่าเป็นความลับเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติหรือเข้าข่ายยกเว้นข้ออื่นที่ไม่ต้องเปิดเผยแต่อย่างใด จึงเป็นการกระทบสิทธิของโจทก์ทั้งเจ็ดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 6 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 มาตรา 48 ทวิ โจทก์ทั้งเจ็ดจึงมีอำนาจฟ้อง

⁶ ฤทัย หงษ์ศิริ, ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 2

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546) น.151.

ตัวอย่างแนวคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าไม่มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 861/2540 (ระหว่างนายพนัส ทัศนียานนท์ กับพวก โจทก์ พันเอกสันห์ หาอุปละ กับพวก โจทก์ร่วม นายกรัฐมนตรี กับพวก จำเลย)สิทธิและหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 มาตรา 58 สิทธิในการมีอากาศสะอาดบริสุทธิ์หายใจเพื่อสุขภาพพลานามัยและคุณภาพชีวิตที่ดี สิทธิในการได้รับความร่มเย็นตามธรรมชาติ สิทธิที่จะปลอดภัยจากความเสียหายและเดือดร้อน อันเกิดจากปัญหาน้ำท่วม ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาความร้อน ที่ระบายนอกจากอาคารสูง ล้วนเป็นสิทธิตามปกติธรรมดาของคนทั่วไปซึ่งมีสิทธิได้รับตามกฎหมายที่กำหนด อยู่แล้ว จึงไม่ใช่เป็นสิทธิที่โจทก์ทั้งเจ็ดได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ โจทก์ทั้งเจ็ดจึงไม่มีสิทธิที่จะฟ้องร้องจำเลยทั้งสาม

การมีศาลปกครองมาช่วยเยียวยาผู้เสียหาย จากความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายนั้น สามารถฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองได้เฉพาะความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายอันเนื่องมาจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลวัตถุอันตรายละเลยต่อหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแล้วเกิดความเสียหายเท่านั้น ส่วนกรณีบุคคลอื่นทำให้เกิดความเสียหายจากวัตถุอันตรายสามารถฟ้องร้องรับผิดชอบต่อศาลยุติธรรมได้อยู่แล้ว จึงไม่ทำให้เกิดความสับสนในการใช้สิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแต่อย่างใด แต่กลับเป็นผลดีในการเยียวยาผู้เสียหายมากขึ้น เพราะผู้เสียหายสามารถฟ้องต่อศาลยุติธรรมในกรณีความเสียหายจากวัตถุอันตรายเกิดจากภาคเอกชน และสามารถฟ้องยังศาลปกครองในกรณีความเสียหายเกิดจากวัตถุอันตรายที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ควบคุมหรือปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย ทำให้ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายจากสองทาง อันจะเป็นการช่วยเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้มากที่สุด ซึ่งประเด็นในการพิจารณาแม้จะให้การเยียวยาผู้เสียหายจากวัตถุอันตรายเหมือนกันแต่ประเด็นในการพิจารณาของศาลยุติธรรมมีว่า จำเลยซึ่งเป็นภาคเอกชนทำละเมิดแก่ผู้เสียหายหรือไม่ ผู้เสียหาย เสียหายหรือไม่ ค่าเสียหายมีจำนวนเท่าใด ส่วนประเด็นในการพิจารณาคดีปกครองมีว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแล้วเกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายหรือไม่ ผู้เสียหายเสียหายหรือไม่ ความเสียหายมีจำนวนเท่าใด จึงเป็นประเด็นที่ต่างกัน และคู่ความที่พิพาทก็ต่างกันด้วย แต่ก็อาจจะเกิดปัญหาในกรณีที่คำพิพากษาของศาลปกครองและ คำพิพากษาคดีแพ่งขัดแย้งกัน กล่าวคือศาลปกครองให้หน่วยงานทางปกครอง

ใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย แต่ในคดีแพ่งศาลเห็นว่าผู้กระทำละเมิดภาคเอกชนไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

การฟ้องร้องคดีจากความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 นั้นต้องมีความเสียหายต่อผู้เสียหายก่อนจึงจะฟ้องร้องคดีได้ โดยกฎหมายดังกล่าวไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้ที่พบเห็นความเสียหายที่เกิดจากรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของวัตถุอันตรายที่ก่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่ปรากฏความเสียหายได้ชัดเจน แต่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วแต่ต้องใช้ระยะเวลาในการก่อตัวของสารพิษจากวัตถุอันตรายหรือในปริมาณที่มากพอจนทำความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะนำหลักการของกฎหมายปกครองที่ว่าถ้าผู้ที่พบเห็นความเสียหายเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้โดยตนเองไม่ต้องได้รับความเสียหายจากการแพร่กระจายหรือรั่วไหลของสารพิษจากวัตถุอันตราย ซึ่งจะเป็นการช่วยระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้ประกอบการเกี่ยวกับวัตถุอันตรายมีความระมัดระวังในการประกอบวิชาชีพยิ่งขึ้นซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายจากวัตถุอันตรายโดยทางอ้อม ดีกว่าจะรอให้เกิดความเสียหายแล้วจึงมาฟ้องร้องเยียวยาผู้เสียหาย

5.2 ปัญหาความรับผิดของบุคคลผู้ครอบครอง

พระราชบัญญัติวัตถุอันตรายได้กำหนดให้ผู้รับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากวัตถุอันตรายไว้ครอบคลุมกว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 ซึ่งให้ผู้ครอบครองเท่านั้นรับผิดชอบจากความเสียหาย ซึ่งเป็นหลักข้อสันนิษฐานความรับผิด ส่วนพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย ได้บัญญัติให้บุคคลรับผิดไว้หลายคน ซึ่งแต่ละบุคคลต้องครอบครองวัตถุอันตรายหรือได้ผ่านการครอบครองวัตถุอันตรายมาแล้วทั้งสิ้น

ความรับผิดตามมาตรา 437 วรรค 2 ควรตีความเหมือนมาตรา 437 วรรคแรก

แม้ว่าตามบทบัญญัติมาตรา 437 วรรค 2 ใช้คำว่า “ผู้มีไว้ในครอบครอง” และในวรรคแรกใช้คำว่า “บุคคลใดครอบครอง” ก็ตาม แต่ความหมายทั้งสองคำนี้ถูกนำไปใช้ในความหมาย

เดียวกันทั้งสองวรรค⁷ โดยในทางศาลผู้ใช้มาตรา 437 ใช้คำว่าผู้มีไว้ในครอบครอง หมายถึงผู้ที่ได้ครอบครองทรัพย์สินอันตราอยู่ในขณะเกิดเหตุ หรือผู้ใช้ทรัพย์สินอันตราอยู่ในฐานะเป็นผู้ยึดถือในขณะเกิดเหตุ ซึ่งศาลได้ยึดถือแนววินิจฉัยนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่ระบุว่าผู้ครอบครองทรัพย์สินอันตราตามมาตรา 2 คือผู้ครอบครองตามความจริง

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1869/2492 กระแสไฟฟ้าที่จัดขึ้นเพื่อจำหน่ายย่อมเป็นของที่เกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ เมื่อมีผู้รับอันตรายเนื่องจากสายไฟฟ้าขาดอยู่ที่ถนน เจ้าของผู้จำหน่ายกระแสไฟฟ้าจะต้องรับผิดชอบแต่จะพิสูจน์ได้ว่า เกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความผิดของผู้เสียหายนั่นเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเจ้าของทำการโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1659/2513 ช.เดินไปตามทางเดิน มีเสาไฟฟ้าต้นหนึ่งล้มอยู่ ช. เดินไปถูกสายไฟฟ้าที่หย่อนเพราะเสาล้มนี้เข้า จึงถูกกระแสไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย เมื่อสายไฟฟ้านั้นเป็นสายไฟฟ้าในช่วงที่ต่อจากหม้อวัดไฟเข้าไปยังบ้านของ จ. ผู้ขอใช้ไฟและอยู่ในเขตที่ดินของ จ. และทางเดินที่ ช. เดินไปนั้นก็มีใช้ทางสาธารณะ เป็นแต่ทางเดินในที่ดินที่เจ้าของมิได้หวงห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดใช้เดินผ่าน ดังนั้นย่อมถือไม่ได้ว่าสายไฟฟ้าซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพนั้น อยู่ในความครอบครองของการไฟฟ้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 การไฟฟ้าจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อการที่ ช. ถูกกระแสไฟฟ้าดูดตาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1919/2523 จำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภริยากัน เป็นเจ้าของบ้านที่เกิดเหตุซึ่งจำเลยซึ่งสายทองแดงเปลือยปล่อยกระแสไฟฟ้าไว้รอบบ้านแล้วไม่ดูแลให้สายไฟฟ้าดังกล่าวอยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นสาเหตุให้สายไฟฟ้าตกลงมาพาดหัวผู้ตายไปยื่นปัสสาวะริมรั้ว จึงถูกกระแสไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย ดังนี้ จำเลยเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพต้องรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันเกิดแต่ไฟฟ้านั้น ส่วนจำเลยที่ 3 เป็นเพียงผู้ดูแลบ้านเท่านั้น แม้จะเป็นผู้ว่าจ้างให้ช่างไฟฟ้ามาเดินสายไฟฟ้างดกล่าว ก็ไม่ใช่ผู้ครอบครองไฟฟ้านั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

⁷ พจนี ปุษาปาคม, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและการนอกสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2525), น.140-141.

ส่วนในทางตำรากฎหมายก็ได้อธิบายคำว่า “ผู้มีไว้ในครอบครอง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 ว่าหมายถึง ผู้มีหรือทรงสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1367 บรรพ 4 เช่นเดียวกับผู้ครอบครองยานพาหนะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรคแรก ซึ่งหมายถึงผู้มีหรือทรงสิทธิครอบครองเช่นกัน⁸ และไม่ปรากฏว่ามีตำรากฎหมายใดที่อธิบายความหมายของผู้ครอบครองทั้งสองแตกต่างกัน สำหรับทางศาลได้พิพากษาคัดสินและอธิบายความหมายผู้ครอบครองเหมือนกันทั้งสองวรรคเช่นกัน ดังนั้นการใช้คำว่า “ผู้ครอบครอง” ตามแนวศาลและคำอธิบายทางตำรากฎหมายจึงมีลักษณะเป็นการใช้ในความหมายเดียวกันทั้งสองวรรค ดังนั้น คำว่า ผู้ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 (วรรคแรก) หรือผู้ครอบครอง (วรรคสอง) มีความหมายอย่างเดียวกัน หมายถึงผู้มีสิทธิครอบครองที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 ได้แก่ บุคคลที่ยึดถือโดยมีเจตนายึดถือเพื่อตน ในกรณีที่มีคนมาขโมยรถไปถือว่ามีกรรมสิทธิ์จากเจ้าของแล้ว ขโมยมีเจตนายึดถือเพื่อตนเองแล้ว จึงเป็นผู้ครอบครองตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และคำว่ามิไว้ในครอบครองตามความหมายของพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายมาตรา 4 หมายความว่า การมิไว้ในครอบครองไม่ว่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น และไม่ว่าจะเป็นการมิไว้เพื่อขาย เพื่อขนส่ง เพื่อใช้ หรือเพื่อประการอื่นใด และรวมถึงการทิ้งอยู่หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าผู้ครอบครอง หมายถึงผู้ทรงสิทธิครอบครองซึ่งต้องวินิจฉัยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1367 ซึ่งทรัพย์อันตรายผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาส่วนใหญ่มักจะหมายถึงลูกจ้าง ผู้จำหน่าย หรือแม้แต่ผู้บริโภคนสินค้า ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลความปลอดภัยของทรัพย์ ผู้ผลิตจึงอยู่ในฐานะมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลความปลอดภัยของทรัพย์แก่บุคคลอื่นและเป็นผู้ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2

จากความหมายของคำว่าครอบครอง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งให้ผู้ครอบครองวัตถุอันตรายทุกคนรับผิดชอบของการครอบครอง ซึ่งอาจจะครอบครองในฐานะดังต่อไปนี้

⁸ เฟิงอ้าง, น.140-141

1) ผู้ผลิต ความรับผิดชอบของผู้ผลิต หน้าที่ของผู้ผลิต ผู้ผลิตวัตถุดิบตรายต้องระมัดระวังในการจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต การกำหนดวิธีการและขั้นตอนที่ไว้วางใจได้ของการผลิต การจัดให้มีภาชนะบรรจุที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัยต่อการใช้ การเคลื่อนย้าย และการขนส่ง การจัดให้มีฉลากที่แสดงสภาพอันตรายของสิ่งนั้นที่ชัดเจนเพียงพอ ความเหมาะสมของการเก็บรักษา และการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่รับมอบวัตถุดิบตรายไปจากตน ผู้ผลิตวัตถุดิบตรายต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในการผลิตวัตถุดิบตราย และต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการการผลิตวัตถุดิบตรายดังเช่นผู้มีวิชาชีพ

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการตีความความหมายของคำว่าผู้ผลิต

ผลิต ตามคำนิยามของพระราชบัญญัติวัตถุดิบตราย หมายความว่า ทำ เพาะ ปรุง ผสม แปรสภาพ ปรุงแต่ง แบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุ

ผลิต ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายความว่า ทำให้เกิดมีขึ้นตามที่ต้องการด้วยแรงงานหรือเครื่องจักรเป็นต้น เช่น ผลิตข้าว ผลิตรถยนต์

ผู้ผลิตวัตถุดิบตรายอาจจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตวัตถุดิบตรายสำเร็จรูปเสร็จทุกขั้นตอนก็ได้ อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตก็ถือว่าเป็นผู้ผลิตวัตถุดิบตรายตามความหมายของพระราชบัญญัติวัตถุดิบตราย พ.ศ.2535 เช่น ผู้ผลิตแก๊สจากโรงแยกแก๊ส ส่งแก๊สมาให้โรงงานบรรจุแก๊สบรรจุแก๊สใส่ถัง ทั้งโรงแยกแก๊สและโรงงานบรรจุแก๊สถือว่าเป็นผู้ผลิต ซึ่งมาตรา 63 กำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัตถุดิบตรายที่อยู่ในความครอบครองของตนเอง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง และมาตรา 66 ได้กำหนดให้ผู้ผลิต...และผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจก ทุกช่วงต่อจากผู้ผลิตจนถึงผู้ที่รับผิดชอบขณะเกิดการละเมิดตามมาตรา 63 หรือ 64 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดด้วย แต่ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากโรงงานบรรจุแก๊ส ทำให้แก๊สซึ่งเป็นวัตถุดิบตรายเกิดระเบิดขึ้น โดยที่โรงงานแยกแก๊สไม่ได้มีส่วนในการกระทำละเมิดด้วย ผู้เขียนเห็นว่าก็สามารถใช้หลักกฎหมายทั่วไปคือใครกระทำละเมิดก็ต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย แต่พระราชบัญญัติวัตถุดิบตรายกำหนดว่าแม้ผู้ผลิตจะไม่ได้ครอบครองวัตถุดิบตรายในขณะที่เกิดความเสียหายแต่ผู้ผลิตก็ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดด้วยที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าคณะกรรมการร่างกฎหมายต้องการคุ้มครองผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยามากขึ้น แม้ว่าผู้ผลิตจะไม่มีส่วนในการทำให้เกิดละเมิดและไม่ได้ครอบครองวัตถุดิบตรายก็ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วย แต่ความรับผิดชอบระหว่างผู้ผลิตด้วยกันเองก็รับผิดชอบตามหลักใครมีส่วนกระทำละเมิด

มากกว่ากันก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ผู้เขียนเห็นว่าถ้ามองในด้านความเป็นธรรมแล้ว อาจจะไม่เป็นธรรมกับผู้ผลิตและผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจกวัตถุอันตราย ทางแก้ปัญหของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจ่ายแจกวัตถุอันตรายก็โดยการประกันภัยความรับผิดชอบจากความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น⁹ และก็จะเป็นการเพิ่มความระมัดระวังให้แก่ผู้ประกอบการวัตถุอันตรายให้มีความระมัดระวังในระดับสูงอย่างผู้มีวิชาชีพ

2) ความรับผิดชอบของผู้นำเข้า หน้าที่ของผู้นำเข้า ผู้นำเข้าวัตถุอันตรายต้องระมัดระวังในการเลือกหาผู้ผลิต การตรวจสอบคุณภาพของวัตถุอันตราย การตรวจสอบความถูกต้องของภาชนะบรรจุและฉลาก การเลือกวิธีการขนส่งและผู้ขนส่ง ความเหมาะสมของการเก็บรักษาและการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่รับมอบวัตถุอันตรายไปจากตนหรือผู้ที่อาจคาดหมายได้ว่าจะได้รับมอบวัตถุอันตรายดังกล่าว

3) ความรับผิดชอบของผู้ขนส่ง หน้าที่ของผู้ขนส่ง ผู้ขนส่งต้องระมัดระวังในการตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่ใช้ในการขนส่งหรือยานพาหนะและอุปกรณ์ ความถูกต้องของภาชนะบรรจุและฉลาก ความเหมาะสมของวิธีการขนส่ง ความถูกต้องของการจัดวางยานพาหนะ และความไว้วางใจได้ของลูกค้าหรือผู้จัดทำกรงานให้แก่หรือร่วมกับตน

4) ความรับผิดชอบของผู้มีไว้ในครอบครอง หน้าที่ของผู้ครอบครอง ผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายต้องระมัดระวังในการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าหรือผู้ที่จัดหาวัตถุอันตรายนั้นให้แก่ตน ความถูกต้องของภาชนะบรรจุและฉลากความเหมาะสมของการเก็บรักษาและความไว้วางใจได้ของผู้ที่รับมอบวัตถุอันตรายไปจากตน หรืออาจคาดหมายได้ว่าอาจจะได้รับมอบวัตถุอันตรายดังกล่าว

5) ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้ส่งมอบ ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งวัตถุอันตรายอยู่ในความครอบครองและยังต้องรับผิดชอบในการเลือกหาผู้ที่รับมอบวัตถุอันตรายไปจากตน ตลอดจนต้องรับผิดชอบในการความเสียหายทุกช่วงจากผู้ผลิตจนถึงผู้รับผิดชอบขณะเกิดละเมิด

⁹ สุวรรณ โลหะประธาน, “การประกันภัยความรับผิด: ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยคุ้มครองความเสียหายต่อบุคคล ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อม อันเกิดจากวัตถุอันตรายและของเสียที่เป็นอันตราย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548) น.6

6) ความรับผิดของนายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการ ต้องรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในการทำงานให้แก่ตน ซึ่งมาตรานี้เขียนคล้ายกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องความรับผิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425, 427, 428 แต่การที่กฎหมายกำหนดให้ลูกจ้างรับผิดชอบจากความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตรายซึ่งเกิดความเสียหายมาก นั้นอาจจะไม่เป็นการยุติธรรมกับลูกจ้าง เพราะลูกจ้างก็ทำงานให้แก่ นายจ้างและตัวการทั้งสิ้น

ประเด็นความรับผิดไว้วางหลักให้ผู้ผลิตเป็นผู้รับผิดชอบโดยเด็ดขาดในขั้นที่สุด หากพิสูจน์กันไม่ได้ว่าความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือจากความผิดของบุคคลผู้เสียหายเอง อันเป็นการนำกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเนื่องในความชำรุดบกพร่องของสินค้าของประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ฯลฯ ส่วนในกรณีของสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศ หากการฟ้องผู้ผลิตในต่างประเทศเป็นไปได้ยาก ภาระขั้นที่สุดของความเป็นจริงย่อมตกหนักผู้นำเข้าและบุคคลที่อยู่ในลูกโซ่ของการกระจาย โดยกฎหมายของอังกฤษและเยอรมัน ให้ผู้ขายรับผิดชอบหากระบุชื่อผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าให้แก่ผู้เสียหายทราบภายในเวลาอันควรไม่ได้ (Consumer Protection Act 1987 Sect.2 ของอังกฤษและกฎหมายลงวันที่ 15 ธันวาคม 1989 มาตรา 4 ของเยอรมัน) แต่กฎหมายของหลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกา จะกำหนดให้บุคคลผู้อยู่ในลูกโซ่ของการกระจายต้องร่วมรับผิดชอบโดยเด็ดขาดต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายด้วย (Restatement(Second) of Tort sect.4024) เพราะความรับผิดขั้นที่สุดที่แท้จริงอาจอยู่ในขั้นตอนใดในลูกโซ่การกระจายดังกล่าวก็ได้ โดยผู้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันดังกล่าวอาจไล่เบี้ยไปตามลำดับได้ตลอดสาย เว้นแต่ผู้นั้นจะเป็นผู้ต้องรับผิดที่แท้จริงในขั้นที่สุด โดยคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเห็นว่ากฎหมายของสหรัฐอเมริกาน่าจะเหมาะสมกว่า¹⁰

อาจารย์อนันต์ จันทโรภากร¹¹ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ความรับผิดในทางแพ่งตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 3 ของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 นั้นค่อนข้างสับสน

¹⁰ บันทึกการปรับปรุงกฎหมายเพื่อควบคุมวัตถุอันตราย, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (กันยายน 2534), น.9.

¹¹ อนันต์ จันทโรภากร, กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ขาดความปลอดภัย, (โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.111 -115 .

กล่าวคือในขณะที่มาตรา 59 ถึงมาตรา 62 ระบุเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง ผู้มีไว้ในครอบครองเกี่ยวกับความระมัดระวังในการดูแลวัตถุอันตรายไว้ แต่มาตรา 63 บัญญัติให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัตถุอันตรายที่อยู่ในความครอบครองของตน เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง ความรับผิดตามบทบัญญัติในมาตรา 63 มีลักษณะเช่นเดียวกับ Strict liability ที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของบุคคลที่ต้องรับผิด ถ้าเป็นเช่นนั้นหน้าที่ต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 59 ถึง 62 นั้นก็จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยความรับผิดทางละเมิดตามมาตรา 63 นอกจากนี้ความรับผิดในมาตรา 63 ก็เน้นเฉพาะกรณีที่วัตถุอันตรายอยู่ในความครอบครองของบุคคลในมาตรานี้เท่านั้น ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับ มาตรา 437 วรรค 2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลัก Strict liability นี้ได้ถูกนำมาใช้กับกรณีของความรับผิดของผู้ขายและผู้ส่งมอบวัตถุอันตรายด้วยตามที่ ปรากฏในมาตรา 64 ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือความรับผิดตามมาตรา 65 นั้นไม่ชัดเจนว่าเป็น liability based on fault หรือ Strict liability กันแน่ทั้งนี้มาตรา 65 บัญญัติให้นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการต้องร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดที่บุคคลตามมาตรา 63 หรือมาตรา 64 ได้ กระทำไปในการทำงานให้แก่ตน เนื่องจากมาตรา 63 และมาตรา 64 เป็นความรับผิดอันเกิดแต่วัตถุอันตราย ไม่ใช่ความรับผิดอันเกิดจากการกระทำของตน แต่มาตรา 65 กลับกล่าวในทำนองว่าเป็นการทำละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลและให้สิทธิให้นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการที่จะไล่เบี้ยเอาจากบุคคลที่ทำงานให้แก่ตน เว้นแต่นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการจะมีส่วนผิดในการสั่งให้ทำ การเลือกหาตัวบุคคล การควบคุม หรือการอื่นอันเป็นผลโดยตรงให้เกิดการละเมิดขึ้นกรณียิ่งเกิดความสับสนยิ่งขึ้นเมื่ออ่าน มาตรา 65 ประกอบกับมาตรา 68 เพราะไม่ชัดเจนว่าคำว่า “ผู้ที่ต้องรับผิด” ที่ใช้ในมาตรา 68 นั้นหมายถึงผู้ที่ทำละเมิดในมาตรา 65 หรือหมายถึง นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการ ถ้าหมายถึงนายจ้างฯ ก็จะต้องถามว่าในที่สุดแล้วกฎหมายจะให้ให้นายจ้างฯ ไต่เบี้ยเอาจากใครกันแน่ระหว่างผู้ทำละเมิดกับผู้ผลิต และทำไมไม่ให้ไล่เบี้ยเอาจากผู้ผลิตได้ ในเมื่อความเสียหายนั้นเกิดจากความผิดของผู้ทำละเมิดตามมาตรา 65

ผู้เขียนเห็นว่ามาตรา 63 กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้มีไว้ในครอบครองต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่วัตถุอันตรายที่อยู่ในความครอบครองของตน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายนั่นเอง ซึ่งมาตรา 63 นี้ น่าจะ

เป็นบทลงโทษของมาตรา 59 – 62 มากกว่า แต่จะมีปัญหากรณีที่ทรัพย์ไม่ได้อยู่ในความครอบครองแล้ว เช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาว่าจะให้บทลงโทษของมาตรา 59 – 62 อยู่ตรงไหน ซึ่งจะใช้มาตรา 63 ให้รับผิดก็ได้เพราะว่าทรัพย์ไม่ได้อยู่ในความครอบครองของตนในขณะที่เกิดความเสียหาย ส่วนมาตรา 64 ประเด็นปัญหาว่าการครอบครองตามมาตรา 437 และตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตรายเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งการครอบครองตามมาตรา 63 ของพระราชบัญญัติ รวมถึงการครอบครองแทนด้วย ไม่จำเป็นต้องมีสิทธิครอบครองและยังรวมถึงการที่ทรัพย์ทิ้งอยู่ หรือปรากฏอยู่ในบริเวณที่อยู่ในความครอบครองด้วย แต่การครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 ต้องมีการครอบครองอยู่ในขณะที่เกิดความเสียหาย เช่น กรณีที่ถูกจ้างครอบครองทรัพย์แทนนายจ้าง ลูกจ้างต้องรับผิดตามพระราชบัญญัติเพราะเป็นผู้ครอบครอง แต่ถ้าฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 แล้ว จะฟ้องลูกจ้างไม่ได้เพราะลูกจ้างครอบครองแทนนายจ้างเท่านั้น ผู้ครอบครองที่แท้จริงก็คือนายจ้าง

กรณีมาตรา 65 การที่ลูกจ้างทำงานให้นายจ้าง หรือตัวการ หรือเจ้าของกิจการก็เพื่อประโยชน์ของนายจ้าง หรือตัวการทั้งสิ้น แล้วเหตุใดจึงต้องให้ลูกจ้างรับผิดจากการกระทำงานให้แก่นายจ้าง หรือตัวการ จากปัญหาข้อขัดข้องในการใช้กฎหมายดังกล่าวจึงควรกำหนดความรับผิดของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขาย ผู้ครอบครอง ให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่โดยกำหนดให้มีการแบ่งแยกความรับผิดให้ชัดเจนว่าช่วงไหนของการครอบครอง และรับผิดชอบไปอีกเป็นเวลาเท่าใด

5.3 ปัญหาสิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย

ความรับผิดทางละเมิดนั้น กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เอกชนคนใดคนหนึ่งซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่นโดยเฉพาะเจาะจง หากทำให้คืนสภาพเดิมไม่ได้ก็พยายามที่จะให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด ดังนั้นการกระทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยผิดกฎหมาย ย่อมเป็นมูลหนึ่งประการหนึ่งที่จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น ไม่ว่าการกระทำละเมิดดังกล่าวนั้น จะเป็นการกระทำอันเป็นละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 อันเป็นหลักทั่วไป หรือเป็นละเมิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าให้ต้องรับผิดหรือเป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดก็ตาม

5.3.1 สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2

การทำให้ผู้เสียหายได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเหมือนไม่มีการกระทำละเมิด หรือให้ผู้เสียหายได้กลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุดที่จะทำได้ เป็นหลักพื้นฐานของความมุ่งหมายในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิด

มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และมาตรา 437 บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย”

มาตรา 438 บัญญัติว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย”

การใช้ค่าเสียหายที่กรณีเกิดจากวัตถุอันตรายอาจเรียกได้ใน 5 กรณีคือ¹²

1. ค่าสินไหมทดแทนกรณีทำให้ตาย ในกรณีทำละเมิดให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต ก็ย่อมต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา การทำให้เขาถึงแก่ความตายนั้น ค่าเสียหายย่อมคำนวณเป็นตัวเองมิได้ แต่ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น อาจมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้แก่ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นๆ ถ้ามิได้ตายทันที อาจมีค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย และตามกฎหมายผู้ตายอาจ

¹² ไพจิตร ปุณณพันธ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น.330.

อุปการะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เหตุที่ตายลงนั้นจึงมีผลทำให้บุคคลนั้นขาดไร้อุปการะไปด้วย ตามมาตรา 443 วรรค 1-2

2.ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย ตามมาตรา 443 วรรค 3 ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดอุปการะตามกฎหมายได้ด้วยซ้ำ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น บุคคลภายนอกที่ต้องขาดไร้อุปการะ ต้องมีสิทธิจะได้รับอุปการะตามกฎหมาย หมายความว่ามิได้พบบัญญัติให้ต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน การขาดไร้อุปการะไม่จำกัดเฉพาะทางการเงินโดยแท้เท่านั้น แต่รวมถึงกรณีเช่น การอุปการะซึ่งบิดามารดาโดยมีเหตุอันควรคาดเห็นได้ว่าจะได้รับจากบุตร หรือความช่วยเหลือที่บุตรอาจได้รับจากบิดาในเหตุการณ์ตามปกติ ในกรณีที่ต้องการขาดไร้อุปการะเป็นการขาดไร้ในอนาคต เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องคาดคิดมาก่อน โดยปกติจะต้องนำมาพิจารณาด้วย ถ้าไม่อาจแสดงว่ามีการขาดไร้อุปการะที่เป็นตัวเงิน ก็ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้ไม่ได้ ความเสียหายตามวรรคนี้ ศาลอาจกำหนดให้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความจำเป็นและฐานะทางเศรษฐกิจของโจทก์ แต่มุ่งหมายถึงการอุปการะเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

3.ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย มาตรา 444 เป็นกรณียังมีชีวิตอยู่ เพียงแต่ทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย ไม่เกี่ยวกับเสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่น ความเสียหายที่เป็นค่าใช้จ่ายเพราะถูกกระทำละเมิด ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ส่วนที่เป็นค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการ เพราะไม่สามารถประกอบกิจการดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 443 วรรค 2 เป็นเรื่องเสียความสามารถประกอบกิจการ แต่ย่อมต้องขาดประโยชน์ไปด้วยในตัว การไม่สามารถไปทำงานได้จึงขาดรายได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นงานที่ต้องทำเป็นปกติเสมอไป อาจเป็นงานพิเศษหรือประกอบทำเป็นครั้งคราว

4.ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทำงานที่ขาดแรงงาน ตามมาตรา 445 การขาดไร้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรานี้จำกัดเฉพาะในกรณีที่ทำให้เขาถึงตายหรือเสียหายแก่ร่างกาย หรืออนามัย หรือเสียเสรีภาพ เท่านั้น ผู้มีสิทธิจะได้รับผลแห่งการทำงานของผู้เสียหาย ก็เช่น ภริยาโดยประกอบกิจการในครัวเรือนให้แก่สามี เพราะสามีภริยาจำต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน (มาตรา 1461) บุตรประกอบกิจการให้บิดามารดา เพราะผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิให้บุตรทำงานตามสมควร (มาตรา 1467(3)) สิทธิหน้าที่ดังกล่าวเป็นสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติไว้ซึ่งย่อมถือว่าเป็นความผูกพันตามกฎหมายโดยแท้

5. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา 446 ความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความเสียหายเนื่องจากถูกทำละเมิดนั่นเอง ความเจ็บปวดทรมานทุกขทรมานระหว่างรักษาพยาบาล การที่ต้องทุพพลภาพพิการตลอดไป ความตกใจจากเหตุที่เกิดขึ้น ก็เรียกค่าเสียหายได้ ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน จำกัดเฉพาะเป็นความเสียหายแก่ร่างกายอนามัย หรือทำให้เสียเสรีภาพ หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทาสีกรรมแก่ตนเท่านั้น ในกรณีที่เป็นความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิอื่นใดก็ย่อมเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินตามมาตรา 446 นี้ไม่ได้

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากลูกจ้างที่ทำการละเมิดในทางการที่จ้าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 ที่นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้กระทำในทางการที่จ้าง แต่โดยที่ลูกจ้างเป็นผู้ทำงานแทนนายจ้างและอยู่ในความควบคุมบังคับบัญชาของนายจ้าง การที่ลูกจ้างกระทำการละเมิดในทางการที่จ้างอาจจะเกิดจากการละเลยของนายจ้างในการควบคุมดูแลลูกจ้างให้ทำงานอย่างระมัดระวัง ซึ่งถือว่านายจ้างมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายละเว้นไม่ปฏิบัติก็ถือเป็นความประมาทของนายจ้างด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 แม้ว่าการที่ลูกจ้างต้องรับผิดชอบในผลละเมิดจากการทำงานจะเป็นการช่วยให้ลูกจ้างทำงานอย่างระมัดระวังก็ตามแต่ท้ายที่สุดลูกจ้างก็เป็นผู้จ่ายค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงอยู่ดี

ปัญหาในการใช้สิทธิไล่เบี้ยของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้างในกรณีลูกจ้างทำการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 เป็นเรื่องความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของผู้อื่น แต่การให้นายจ้างสามารถไล่เบี้ยเอาจากลูกจ้างในทุกกรณีอาจจะไม่เป็นธรรมแก่ลูกจ้างจึงเห็นว่า¹³

1. การใช้สิทธิไล่เบี้ยของนายจ้าง ศาลควรวินิจฉัยว่า ถ้านายจ้างต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 แล้ว มีสิทธิไล่เบี้ยกันตามจำนวนที่ศาลเห็นว่า เป็นธรรมและสมควร ถ้านายจ้างไม่มีส่วนผิดด้วยเลย นายจ้างไล่เบี้ยได้เต็มตามจำนวน

¹³ สุนทร เล็กสกุลไชย, “สิทธิไล่เบี้ยของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้างในกรณีลูกจ้างทำการละเมิด: ศึกษาเชิงวิเคราะห์และเชิงกฎหมายเปรียบเทียบ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), น. (3).

2. หากนายจ้างมีส่วนผิดหรือบกพร่องในหน้าที่ของตน นายจ้างอาจไล่เบี้ยลูกจ้างไม่ได้ หรือไล่เบี้ยได้เพียงบางส่วน

3. ในกรณีที่นายจ้างต้องรับผิดชอบในฐานะผู้ครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะ อันเนื่องด้วยกำลังเครื่องจักรกล หรือครอบครองทรัพย์สินอันตรายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ถ้าลูกจ้างไม่ได้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว นายจ้างจะไล่เบี้ยลูกจ้างไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติ นายจ้างสามารถผลักภาระนี้ไปให้กับบริษัทประกันภัยได้ โดยทำสัญญาประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย

5.3.2 สิทธิเรียกค่าเสียหายทางแพ่งตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย

พระราชบัญญัติวัตถุอันตรายกำหนดการเรียกค่าเสียหายไว้ในมาตรา 57 มาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 66 มาตรา 68 ซึ่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 เป็นกฎหมายพิเศษ เพราะใช้บังคับจำกัดบุคคล คือบังคับเฉพาะบุคคลที่มีวัตถุอันตรายไว้ในครอบครอง จำหน่าย ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง ฯลฯ ซึ่งโดยปกติหากกฎหมายทั่วไปและกฎหมายเฉพาะใช้บังคับในเวลาเดียวกันในเรื่องเดียวกันต้องใช้บทบัญญัติกฎหมายเฉพาะโดยไม่ใช้กฎหมายทั่วไป แต่จากมาตรา 57 ของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 จะเห็นได้ว่ากฎหมายเฉพาะไม่ยกเลิกกฎหมายทั่วไป โดยกฎหมายเฉพาะไม่ลบล้างหรือจำกัดหน้าที่และความรับผิดชอบทางแพ่งที่มีในกฎหมายอื่น ซึ่งให้หมายรวมทั้ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นหน้าที่และความรับผิดชอบทางแพ่งที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นกฎหมายทั่วไปจึงยังใช้บังคับอยู่ เพราะมาตรา 57 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง กล่าวคือ การใช้ค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดความเสียหายจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ให้บังคับตามกฎหมายลักษณะว่าด้วยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 – 447 อันเป็นหลักทั่วไปซึ่งเป็นความประสงค์ของพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 เนื่องจากมิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะต่างหาก

ในแง่ของการเยียวยาผู้เสียหายจะฟ้องบุคคลใดก็ได้ตามความสะดวกและมีความแน่นอนว่าจะได้รับค่าสินไหมทดแทนครบเต็มจำนวน ส่วนในแง่ความรับผิดที่แท้จริงในระหว่างกันผู้ที่ต้องรับผิดร่วมกัน ก็ต้องไปฟ้องไล่เบี้ยกันเอาเอง แต่ระบบนี้มีได้ทำให้ผู้ร่วมรับผิดที่มีผู้ใช้ผู้รับผิดชอบที่แท้จริงต้องเสียหายมากนัก เพราะบุคคลดังกล่าว เมื่อถูกฟ้องคดีก็อาจขอให้ศาลเรียกผู้ต้อง

ร่วมรับผิดชอบเข้ามาเป็นจำเลยร่วมได้อยู่แล้วตามมาตรา 57(3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ระบบนี้จึงทำให้ผู้รับผิดชอบที่แท้จริง หรือผู้ผลิตปรากฏตัวในคดีได้ง่ายกว่า และระบบนี้ทำให้ระบบการระมัดระวังตรวจสอบไปยังลำดับถัดจากตนขึ้นไปในลูกโซ่แห่งการกระจายและลำดับถัดจากตนไปนั้นมีความเป็นจริงเป็นจังได้มากขึ้น เพราะจะมีการไล่เบี้ยให้รับผิดชอบกันจริงๆ ในระหว่างกันเอง โดยจะมีผลให้ผู้ขายเลือกซื้อจากผู้ผลิตที่มีคุณภาพที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายที่ตนต้องรับผิดชอบแทนไปก่อน และผู้ผลิตก็จะเลือกขายให้แก่ผู้ขายที่รับผิดชอบไม่ก่อความเสียหายให้ต้องร่วมรับผิดชอบไปก่อนแล้ว ต้องฟ้องไล่เบี้ยเอาในภายหลังให้ยุ่งยาก โดยคณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายวัตถุอันตรายได้นำหลักกฎหมายดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในกฎหมายไทย¹⁴

การกำหนดหน้าที่ของผู้มีส่วนในการผลิตและการกระจายวัตถุอันตราย โดยผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ผลิตหรือผู้มีส่วนในการกระจาย จึงมีหน้าที่ต้องระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายขึ้น การที่มีบทบัญญัติที่กำหนดว่าผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขาย ผู้ขนส่ง ฯลฯ จะต้องปฏิบัติเช่นใดเกี่ยวกับวัตถุอันตรายนั้น การฝ่าฝืนบทบัญญัติเพื่อป้องกันอันตรายดังกล่าวเป็นการประมาทในตัวเองตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยหลักแล้วบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องระมัดระวังในขั้นตอนที่สำคัญทุกขั้นตอนที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบ มิให้เกิดอันตรายขึ้น กล่าวคือต้องระมัดระวังตรวจสอบไปยังระดับถัดลงมาจากตน เช่น ผู้ขายส่งต้องเลือกส่งสินค้าจากผู้ผลิตที่ไว้ใจได้ และต้องระมัดระวังไปยังระดับถัดลงมาจากตน เช่นผู้ขายส่งต้องเลือกขายให้แก่ผู้ขายปลีกที่ตนเห็นว่ามีความรับผิดชอบเพียงพอ ซึ่งในอาชีพต่อเนื่องกันนี้ต่างย่อมทราบกันดีพอสมควร (ดีกว่าประชาชนทั่วไป) ว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมแบบใด การให้ตรวจสอบกันเองจะทำให้เกิดการยกระดับความปลอดภัยในสูงขึ้น มาตรา 59-62 จึงถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นรายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าว ตั้งแต่ผู้ผลิตและบุคคลทุกคนที่อยู่ในลูกโซ่ของการกระจายตัววัตถุอันตราย มาจนถึงผู้ครอบครองในขณะที่เกิดความเสียหายนั้น¹⁵

ปัญหาเรื่องค่าเสียหาย ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มาตรา 59 - 62 เป็นความรับผิดโดยเคร่งครัดเหมือนกับความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437

¹⁴ บันทึกการปรับปรุงกฎหมายวัตถุอันตราย, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 10, น.9.

¹⁵ เพิ่งอ้าง

ระหว่างผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง ผู้ครอบครองวัตถุอันตราย ผู้เขียนเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้เสียหาย มิใช่ความรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม ซึ่งความรับผิดชอบต้องร่วมรับผิดชอบในระหว่างความรับผิดชอบด้วยกันเองไม่ได้แบ่งส่วนความรับผิดชอบ อาจจะไล่เบี้ยกันก็ได้ ส่วนความรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมนอกจากร่วมรับผิดชอบกับผู้เสียหายแล้วในระหว่างกันเองยังแบ่งส่วนรับผิดชอบเท่าๆกัน ซึ่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ไม่ระบุว่าเป็นความรับผิดชอบใดระหว่างร่วมรับผิดชอบหรือเป็นการรับผิดชอบลูกหนี้ร่วม ทำให้เกิดปัญหาในการใช้สิทธิไล่เบี้ยได้

ปัญหาความรับผิดชอบของมาตรา 65 ที่ให้นายจ้าง ตัวการ ผู้ว่าจ้าง หรือเจ้าของกิจการที่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลละเมิดที่บุคคลตามมาตรา 63 และมาตรา 64 ซึ่งเป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด การให้ผู้เสียหายฟ้องลูกจ้างได้ด้วยตามมาตรา 65 ที่ผู้ว่าจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้รับจ้าง ขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 428 ที่ผู้ว่าจ้างทำของไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอันผู้รับจ้างได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายในระหว่างทำงานที่ว่าจ้าง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ก็เพื่อให้ ผู้มีส่วนในการผลิตและการกระจายวัตถุอันตราย มีหน้าที่ต้องระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายขึ้น การที่ผู้ว่าจ้างต้องร่วมระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหาย ถ้าฝ่าฝืนบทบัญญัติเพื่อป้องกันอันตราย ก็เป็นการประมาทในตัวของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 422 ซึ่งเป็นการนำเอากฎหมายการกระจายความรับผิดชอบตามประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้

ปัญหาความรับผิดชอบของมาตรา 66 ที่ให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายส่ง คนกลาง และผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจกทุกช่วงต่อจากผู้ผลิตจนถึงผู้รับผิดชอบขณะเกิดการละเมิด ต้องร่วมรับผิดชอบให้ผลที่เกิดจากการละเมิดด้วย โดยไม่ได้มีข้อยกเว้นว่าเหตุเกิดจากเหตุสุดวิสัย ทำให้เกิดปัญหาในการหาบุคคลในมีส่วนประมาททำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งเป็นปัญหาในการใช้สิทธิไล่เบี้ย กรณีบุคคลผู้มีส่วนในการผลิต การนำเข้า การขายส่ง คนกลาง หรือผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจกมีส่วนประมาทด้วย ให้ไล่เบี้ยได้เฉพาะส่วนที่เกินจากความรับผิดชอบของตน แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าส่วนที่เกินจากความรับผิดชอบตรงไหน จำนวนเท่าใด เพราะถือว่าบุคคลทุกคนมีหน้าที่ระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ถ้าขาดความระมัดระวังไม่ปฏิบัติตามก็ถือว่าฝ่าฝืนบทบัญญัติเพื่อป้องกันอันตรายก็เป็นการประมาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 422

ปัญหาสิทธิไล่เบี้ยกันตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 มาตรา 68 ไม่ได้กำหนดเหตุยกเว้นความรับผิดชอบว่าเหตุเกิดจากเหตุสุดวิสัย จึงเป็นปัญหาในการหาบุคคลที่รับผิดชอบที่แท้จริง เพราะถ้าเกิดความเสียหายแล้ว ถือว่าบุคคลทุกคนมีหน้าที่ระมัดระวังฝ่าฝืนต่อ

บทบัญญัติเพื่อป้องกันอันตรายก็เป็นการประมาททุกคน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 จึงจำเป็นต้องหาว่าบุคคลใดที่ประมาทที่แท้จริง และถ้าผู้ใช้สิทธิไล่เบี่ยมีส่วนประมาทด้วย ถ้าผู้ที่ถูกฟ้องมีส่วนประมาทด้วยก็ไล่เบี่ยได้เฉพาะส่วนที่เกิน ส่วนที่เกินไม่ได้กำหนดว่าไล่เบี่ยอย่างไร จำนวนเท่าใด ทั้งหมดหรือบางส่วน ปัญหาตามมาตรา 68 อีกประการหนึ่งคือการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 หรือมาตรา 66 ที่ได้ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแล้วย่อมมีสิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้ส่งมอบวัตถุอันตรายให้แก่ตน หรือแก่ผู้ซึ่งทำงานให้กับตนและบรรดาผู้มีส่วนในการส่งมอบวัตถุอันตรายถัดขึ้นไปคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนไปจนถึงผู้ผลิต โดยไม่ได้กำหนดให้ผู้ผลิตไล่เบี่ยมาลงมาหาผู้กระทำละเมิดที่แท้จริง ถ้าตีความตามมาตรา 63 ผู้ผลิตก็ต้องรับผิดชอบในท้ายที่สุดอยู่ดี ซึ่งกฎหมายต้องการให้ผู้ผลิตรับผิดชอบจากความ รับผิดชอบของตัวเองเพราะตนเองได้ประโยชน์จากการผลิตวัตถุอันตราย ไม่ว่าผู้ผลิตจะมีส่วนผิดหรือไม่ก็ตาม

ปัญหาเรื่องอายุความในการฟ้องร้องคดี เนื่องจากอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 448 ไม่ได้กำหนดว่าอายุความสะดุดหยุดลง เพียงแต่กำหนดไว้ในหลักทั่วไปตามมาตรา 193/14 แต่พระราชบัญญัติวัตถุอันตรายกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ตามมาตรา 67 ในกรณีที่มีการเจรจาค่าสินไหมทดแทน ถ้าจะเจรจาตามพระราชบัญญัติทำให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ จึงเกิดเป็นปัญหาในเรื่องคดีความ ถ้าเจรจาควรจะสะดุดหยุดอยู่ทั้ง 2 เพราะต้นเหตุเกิดจากวัตถุอันตรายหรือทรัพย์สินอันตรายเหมือนกัน

ผลของอายุความสะดุดหยุดอยู่ คือให้อายุความหยุดอยู่ และหากมีเหตุการณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เสร็จสิ้นไปแล้ว ให้นับอายุความต่อไป ดังนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 จึงต่างกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเพราะพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ไม่ต้องการให้อายุความในการฟ้องร้องคดียืดเยื้อออกไป เนื่องจากผู้เสียหายมักได้รับความเสียหายมาก หากปล่อยเวลาให้เนิ่นนานไปอาจเป็นผลเสียต่อผู้เสียหายในแง่ของพยานหลักฐาน บุคคลที่จะต้องชำระค่าสินไหมทดแทน เป็นต้น เพื่อให้อายุความการฟ้องร้องคดีอยู่ในกำหนด 3 ปี ส่วนสิทธิไล่เบี่ยระหว่างลูกหนี้ผู้ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ซึ่งไม่ใช่สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิดตามมาตรา 67 ดังนั้น พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ได้บัญญัติให้มีอายุความ 3 ปีเช่นกัน นับแต่ผู้ที่มีสิทธิไล่เบี่ยได้ชำระค่าสินไหมทดแทนซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีอายุความ 10 ปี

ในเรื่องการเรียกค่าเสียหายทางแพ่งตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 อาจารย์อนันต์ จันทโรภากร¹⁶ ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าเมื่ออ่านมาตรา 63 และมาตรา 64 ประกอบกันแล้ว ก็จะได้ความว่า ในกรณีที่ผู้ผลิตได้ขายวัตถุอันตรายไปแล้วและมีการส่งมอบกันเป็นทอดๆ ต่อไปจนถึงผู้บริโภค ผู้ขายรายสุดท้ายเท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เพราะผู้ขายที่อยู่ในลำดับต้นๆ และผู้ผลิตนั้นไม่ได้ครอบครองวัตถุอันตรายนั้นอีกต่อไปแล้วตามความในมาตรา 63 ผู้ผลิตและผู้ขายในลำดับต้นๆ จึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากวัตถุอันตรายนั้น แต่แม้จะไม่ต้องรับผิดชอบตามความในมาตรา 63 แต่ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขายส่ง ผู้ขายปลีก คนกลาง และผู้มีส่วนในการจำหน่ายจ่ายแจกทุกช่วงต่อจากผู้ผลิตจนถึงผู้ที่ต้องรับผิดชอบจะเกิดการละเมิดตามมาตรา 64 ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดด้วยตามความในมาตรา 66 แต่ในขณะเดียวกันมาตรา 68 ตอนต้นกลับให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในอันที่จะไล่เบี่ยเอา กับ ผู้ที่ส่งมอบวัตถุอันตรายให้แก่ตน หรือไล่เบี่ยเอาจากผู้ที่มีส่วนในการส่งมอบในลำดับต่างๆ ถัดขึ้นไปคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ไปจนถึงผู้ผลิต ซึ่งหมายความว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบในท้ายที่สุดก็คือผู้ผลิตเท่านั้น ดังนั้นความรับผิดชอบของบุคคลตามมาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 65 และมาตรา 66 ที่ไม่ใช่ผู้ผลิตก็เป็นเพียงผู้ออกเงินทดรองแทนผู้ผลิตในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น ไม่มีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวเพราะมาตรา 68 ไม่ได้ระบุว่าไล่เบี่ยได้ในจำนวนเท่าใด ซึ่งก็หมายความว่าสามารถไล่เบี่ยได้ทั้งหมด ยกเว้นกรณีที่ผู้ขึ้นกระทำการด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดการละเมิดขึ้น ก็จะมีสิทธิไล่เบี่ยเฉพาะส่วนที่เกินจากความรับผิดชอบโดยเฉพาะของตนเท่านั้น แต่แม้กระนั้นก็ไม่มีบทบัญญัติมาตราใดระบุว่าในกรณีดังกล่าวจะกำหนดส่วนแห่งความรับผิดชอบได้อย่างไร กรณีเป็นที่น่าสนใจว่าหากผู้ผลิตได้ส่งมอบวัตถุอันตรายให้แก่ผู้ขายส่ง และผู้ขายส่งได้ขายและส่งมอบให้แก่ผู้ค้าปลีก และด้วยความประมาทเลินเล่อของผู้ค้าปลีกทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย กรณีนี้ผู้เสียหายสามารถฟ้องผู้ผลิต ผู้ค้าส่ง และผู้ค้าปลีกเป็นจำเลยร่วมกันได้ตามความในมาตรา 66 ถ้าผู้ค้าส่งได้ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไป ผู้ค้าส่งสามารถไล่เบี่ยเอาจากผู้ผลิตได้ตามความในมาตรา 68 ถ้าผู้ผลิตได้ชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายผู้ผลิตไม่สามารถไล่เบี่ยเอาจากผู้ค้าส่งได้ตามความในมาตรา 68 แต่ถ้าผู้ค้าปลีกเป็นผู้ชำระค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย ผู้ค้าปลีกจะไล่เบี่ยเอาจากผู้ค้าส่งหรือผู้ผลิตโดยอาศัยมาตรา 68 นั้นไม่น่าจะทำได้เลย

¹⁶ อนันต์ จันทโรภากร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 11, น.111-115.

เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้ค้าปลีกเพียงคนเดียว ในทางตรงกันข้ามผู้ผลิตหรือผู้ค้าปลีกเมื่อได้ชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้วน่าจะอยู่ในฐานะผู้รับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ตามความในมาตรา 229 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาไล่เบี้ยเอาจากผู้ค้าปลีกซึ่งได้กระทำการโดย จงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น จึงดูเหมือนว่ามีทางเดียวที่ผู้ค้าปลีกที่กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายและได้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไปแล้วจะสามารถไล่เบี้ยเอาจากผู้ค้าปลีกหรือผู้ผลิตเอาส่วนที่เกินจากความรับผิดโดยเฉพาะตน นั่นก็คือผู้ค้าปลีกก็ต้องพิสูจน์ว่าผู้ผลิตได้มีส่วนในการจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายด้วยเช่นกัน หากกรณีเป็นดังกล่าวมาข้างต้นความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ค้าส่งไม่ใช่เงื่อนไขของความรับผิดต่อผู้เสียหายตามมาตรา 63 และมาตรา 64 แต่เป็นเงื่อนไขในการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้าปลีกที่ทาละเมิดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะไล่เบี้ยเอาจากผู้ค้าส่งหรือผู้ผลิต ในการกำหนดสัดส่วนความรับผิดดังกล่าว ก็คงต้องนำมาตรา 432 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการทาละเมิดร่วมกันมาบังคับใช้โดยอนุโลมในฐานะที่เป็นบทบัญญัติที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง

ผู้เขียนเห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่มีหน้าที่ครอบครองวัตถุอันตรายรับผิดชอบทุกช่วงของการครอบครองไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง หรือผู้ขาย ที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากวัตถุอันตราย แม้ว่าวัตถุอันตรายจะพ้นไปจากตนแล้วก็ยังต้องรับผิดชอบในทุกช่วงจำหน่ายจ่ายแจกต่อจากผู้ผลิตไม่ว่าจะเป็นผู้ขาย ผู้ขนส่ง ผู้จำหน่าย ก็ยังต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวโดยไม่ได้มีการแบ่งแยกความรับผิดอย่างชัดเจน ว่าช่วงไหนของความรับผิดของผู้ผลิต ผู้ขนส่ง ผู้จำหน่าย หรือผู้มีไว้ในครอบครอง จึงเป็นปัญหาในการกำหนดความรับผิดว่าช่วงไหนของความรับผิด ซึ่งแม้วัตถุอันตรายจะพ้นไปจากครอบครองของตนแล้ว ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ขนส่ง ผู้ครอบครอง ก็ยังต้องรับผิดชอบจึงเป็นความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ซึ่งผลสุดท้ายในมาตรา 68 ยังกำหนดให้ผู้รับผิดชอบที่จ่ายค่าสินไหมทดแทนได้แล้ว สามารถไล่เบี้ยได้จนถึงผู้ผลิตนั่นเอง ซึ่งน่าจะเปลี่ยนเป็นว่าหากช่วงใดผู้หนึ่งขาดความระมัดระวังในหน้าที่การงาน และเป็นเหตุให้เกิดอันตรายก็ต้องรับผิดชอบตามส่วนของความเสียหาย

5.4 ตัวอย่างความเสียหายซึ่งเกิดจากวัตถุอันตราย

5.4.1 คดีสารโคบอลต์ 60

คดีสารโคบอลต์ 60 เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2543 ผู้รับซื้อของเก่าสามล้อเครื่องได้รับซื้อของเก่าเป็นกระบอกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร ยาว 40 เซนติเมตร ณ บริเวณซอยอ่อนนุช กรุงเทพมหานคร มาเก็บไว้ที่ซอยมหาดไทย 2 เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร โดยวางพักไว้ห่างจากที่พักอาศัย 100 เมตร ต่อมาวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2543 ผู้รับซื้อของเก่าสามล้อเครื่องจึงทำการแยกชิ้นส่วนของกระบอกโลหะดังกล่าว แต่ไม่สามารถแยกออกไปได้ทั้งหมด จึงนำไปขายต่อให้ร้านรับซื้อของเก่า โดยเฉพาะหลักขายให้ร้านที่ซอยวชิรธรรมสาริต เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ส่วนแท่งโลหะขายให้กับร้าน ซอยวัดมawangษ์ ตำบลสำโรง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ต่อมาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ - ขายของเก่าดังกล่าวเกิดอาการวิงเวียน คลื่นไส้ อ่อนเพลีย รับประทานอาหารไม่ได้ ลื่นเป็นฝ้า ปากเปื่อย ผื่นร่วน โดยส่วนใหญ่จะเข้ารับการรักษา ที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2543 นักฟิสิกส์รังสีฝ่ายป้องกันอันตรายจากรังสีของสุขภาพ ได้รับแจ้งจากแพทย์โรงพยาบาลสมุทรปราการ ว่ามีคนไข้อาการคล้ายได้รับรังสีสูงขอให้สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติช่วยตรวจสอบในส่วนที่เกี่ยวข้องจากการตรวจสอบจากแพทย์และคนไข้ และสรุปจากอาการที่ปรากฏ เจ้าหน้าที่ประเมินว่าสาเหตุน่าจะเกิดจากต้นกำเนิดรังสี จึงร่วมกันวางแผนเพื่อดำเนินการค้นหาต้นกำเนิดต่อไป

การค้นหาต้นกำเนิดเริ่มดำเนินการทันทีหลังจากการสอบถามคนเจ็บ ในเวลาประมาณ 19.00 นาฬิกา ของวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2543 จึงทราบว่าบริเวณที่ตรวจวัดรังสีได้สูงอยู่ที่บริเวณหน้าร้านรับซื้อของเก่า ซอยวัดมawangษ์ แต่ยังไม่สามารถกู้ต้นกำเนิดรังสีได้ เนื่องจากในบริเวณนั้นมีกองวัสดุต่างๆ จำนวนมาก สถานที่คับแคบประกอบกับระดับรังสีในบริเวณนั้นมีระดับสูงมาก จึงทำให้เกิดการปฏิบัติงานมีความยากลำบากและมีอันตรายกู้ต้นกำเนิดรังสีโคบอลต์ 60 สำเร็จลงได้ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2543 โดยพบต้นกำเนิดรังสีที่มีลักษณะเป็นแท่งโลหะทรงกระบอก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 เซนติเมตร และยาวประมาณ 4 เซนติเมตร จำนวน 1 แท่ง และดำเนินการจัดเก็บลงในภาชนะกำบังรังสีที่จัดเตรียมไว้จากนั้นได้นำต้นกำเนิดมาเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ

สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ได้เชิญคณะผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือแพทย์จาก กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์มาหารือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวเครื่องฉายรังสี สำนักงานปรมาณู เพื่อสันติ ได้ดำเนินการเคลื่อนย้ายอุปกรณ์เครื่องฉายรังสีซึ่งเป็นของบริษัทกมลสุโกศล จำกัด มาเก็บ ณ สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ แล้วเสร็จเมื่อเวลา 18.00 น. ของวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2543¹⁷

5.4.2 เหตุการณ์แก๊สระเบิดที่จังหวัดพังงา

เหตุการณ์ที่รถยนต์บรรทุกแก๊สพลิกคว่ำแก๊สระเบิด บริเวณตลาดทุ่งมะพร้าว หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งมะพร้าว อำเภอยะหริ่ง จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2534 ปรากฏความว่ามีผู้เสียชีวิต 172 คน บาดเจ็บ 110 คน (จนถึงวันที่ 6 มีนาคม 2534 ยังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล รวม 5 แห่ง 22 คน) บ้านเรือนเสียหาย 123 หลัง เสียหายทั้งหลัง 45 หลัง เสียหายบางส่วน 78 หลัง รถยนต์เสียหาย 9 คัน รถจักรยานยนต์ 40 คัน สถานที่ราชการเสียหาย 21 แห่ง¹⁸ เหตุการณ์ดังกล่าวศาลฎีกาเพิ่มจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7973-7975/2548 (ระหว่างสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขกับพวก โจทก์ บริษัท แม็คเคม ชัฟฟลาย จำกัด กับพวก จำเลย)

จากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นทั้งสองเหตุการณ์เป็นผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากและเกิดความเสียหายที่ร้ายแรง อันเป็นผลมาจากความเสียหายจากวัตถุอันตราย ซึ่งขาดการควบคุมดูแลและระมัดระวังอย่างจริงจังของผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุอันตราย และไม่มีกฏหมายฉบับหนึ่งที่จะช่วยเยียวยาความเสียหายเท่านั้น แต่มิได้มีผลบังคับในเชิงป้องกันมิให้เกิดความเสียหายอย่างแท้จริง การที่จะป้องกันมิให้เกิดความเสียหายจากวัตถุอันตรายนั้นสามารถทำได้ถ้าได้รับ

¹⁷ วิทยุ ปาณิพันธ์และคนอื่นๆ, มหันตภัยจากวัตถุเคมี : ความเสี่ยงและอันตราย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2544), น.3-6.

¹⁸ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0805/4362 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2534 เรื่องรายงาน เหตุการณ์และการช่วยเหลือผู้ประสบภัยแก๊สระเบิดที่จังหวัดพังงา

ความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐบาล และภาคเอกชนผู้ประกอบการวัตถุดิบทรายโดยต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบทรายแก่ผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไป

